



<https://dyrenesrett.com/>

DYRENES RETT - Org.nr. 919952776 - Tlf. 938 851 82 - Brufjordv. 614, 6942 Svortevik - dyrenes.rost@gmail.com

Innspill til stortingsmelding om dyrevelferd

Vi har i dette innspillet til Landbruks- og matdepartementet fokusert på landdyr, med tema:

- Hold av familiedyr i bur
- ID-merking av katt
- Produksjonsdyr
- Jakt og fangst
- Eget dyretilsyn

Den forrige stortingsmeldingen om dyrevelferd er fra 2002-2003. Etter dette har det kommet ny lov om dyrevelferd, som tilsier behov for å oppdatere holdforskriftene for produksjonsdyr. De nåværende holdforskriftene er basert på minimumskrav som ikke tar nok hensyn til dyrenes artsspesifikke behov.

Samtidig er det behov for å utarbeide egne forskrifter for hold av familiedyr, som i dag bare er regulert av de generelle bestemmelsene i dyrevelferdsloven. Det er ingen krav til livsmiljø, minimumsstørrelse på bur eller at flokkdyr skal holdes sammen med artsfeller. Dette er svært viktig å få på plass.

Hold av familiedyr i bur

Eksotiske fugler er populære familiedyr. Det finnes noen hundre tusen eksotiske fugler i norske hjem. Fugler er aktive, utforskende dyr som trenger et stimulerende livsmiljø. I fangenskap tilbys de ofte et ensformig og stimulfattig liv. Burene kan være trange, med sparsom innredning, noen ganger uten plass til stort mer enn en sittepinne. Forholdene er varierende. De heldigste fuglene holdes i volier, i beste fall med utemuligheter, mens andre tilbringer hele livet i bur, i verste fall alene.

Undertegnet har i mange år hatt et lite fuglemottak, for å kunne tilby omplasseringsfugler et liv som mest mulig samsvarer med deres naturlige behov. Dette har gitt innsyn i forholdene som mange fugler lever under. Det kommer ofte inn fugler som har tilbragt livet alene i bur, uten selskap av artsfeller. Noen fugler har stått alene i bur på egne rom, en stod i flere år alene på et loftsrom, en annen på et vaskerom, og en gruppe fugler var i flere år blitt holdt i et skap med lufting øverst, i konstant halvmørke og i et rom uten oppvarming.

De færreste av fuglene som har kommet til mottaket har vært utendørs. Tropiske fugler trives best ute. Når de får velge tilbringer de det meste av dagen ute og boltrer seg i gress og trær, og de er like gjerne ute i regnvær som i oppholdsvær. De viser alle tegn på velvære når de får være ute, fargene blir klarere og fugler som i utgangspunktet var deprimerte og tilbaketrukne endrer adferd og blir aktive og utforskende.

Fugler er utpregede flokkdyr som er avhengig av selskap av artsfeller for å trives. Ensomme fugler utvikler ofte depresjon og tvangsadferd, som fjærplukking. Selv om fugler har menneskelig selskap og får komme ut av buret, oppveier det ikke for behovet for selskap av artsfeller. Også fugler som får mye oppmerksomhet vil som regel måtte tilbringe store deler av døgnet alene, mens menneskene gjerne er opptatt med sitt liv.

Fugler er konstruert for å fly, og fugler som hindres i å fly kan utvikle deformerte vinger. Disse fuglene blir aldri gode flygere.

Det er stort behov for en egen forskrift for eksotiske fugler, for å sikre at fuglene får dekket sine grunnleggende behov for bevegelse, flyging og samvær med artsfeller. Sverige har lenge hatt forbud mot å holde fugler enkeltvis.

En eventuell forskrift bør også inneholde minimumskrav til burstørrelse. Alle fugler bør få mulighet til å fly daglig, enten fritt i rommet eller i volier. Det optimale er at fuglene får tilgang til utendørs volier. Alternativt bør de få komme ut i bur, med tilgang til ly, skygge og beskyttelse fra andre dyr.

Kjøp og salg av dyr over disk fører til at mange dyr kommer i dårlige hender, og det bidrar også til bruk og kast av dyr. Altfor mange fugler lever et uverdigg og ensomt liv i bur – en tilværelse som for et flokkdyr må være uutholdelig. Med omfattende oppdrett av eksotiske fugler og handel med fugler, både i butikker og på annonsesteder, er det svært viktig at dyreholdet reguleres av en egen forskrift.

Kaniner og andre gnagere

Kaniner er heller ikke omfattet av en egen forskrift. Manglende regulering av kaninhold fører til at mange kaniner lider unødig. Kaninens forsiktige kroppsspråk gjør at de er lette å undervurdere og misforstå, men de har ikke mindre komplekse behov enn hunder og katter. Mange velferdsproblemer for kaniner er knyttet til manglende kunnskaper om deres artsspesifikke behov.

Kaniner er nysgjerrige og aktive dyr som har stort behov for god plass for å holde seg i bevegelse og aktivitet, og dette er viktig for kaninens helse. I naturen graver de huler, har lune oppholdssteder og store gressareal som de kan beite og bevege seg på, og de lever sammen i kolonier. I fangenskap sitter kaniner ofte i små bur, der de tvinges til å være i ro, som er unaturlig og belastende for kaniner. Følgene av inaktivitet kan bli at de utvikler beinskjørhet. Denne tilstanden er svært smertefull og forverres ved kulde, som kaniner ofte er utsatt for.

Kaniner som holdes i utendørs bur uten isolerte hus kan få frostskafer. De trenger en lun og isolert liggeplass med mykt underlag, slik de har i naturen.

Det er naturstridig for kaniner å leve alene. De er kolonidyr som normalt lever i større grupper. Kaniner bruker mye tid på å pusse hverandre, og de liker å ligge tett inntil hverandre. Dette gir dem trygghet og velvære. Ensomme kaniner vil ofte plassere seg i et hjørne av buret, der de kan sitte inaktive og apatiske. En enslig kanin er en ensom og ulykkelig kanin.

Dårlig velferd for kaniner skyldes i mange tilfeller manglende kunnskaper om deres behov. Dette kan i stor grad rettes opp med en forskrift. Den bør inneholde krav om at kaniner holdes sammen med artsfeller, har god plass til naturlig adferd, aktivitet og utfoldelse, og har en lun og isolert soveplass.

Det samme behovet for egen forskrift gjelder for marsvin, mus, rotter og hamster. Dette er aktive dyr som trenger plass til naturlig utfoldelse og mulighet til å leve et aktivt liv. Marsvin, mus og rotter er i likhet med kaniner sosiale dyr som trenger selskap av artsfeller for å trives og for trygghet og velvære.

Ved utarbeiding av egne forskrifter for familiedyr som holdes i bur, bør man ta utgangspunkt i forholdene som dyrene lever under i frihet, og prøve å tilby dyr i fangenskap et liv så nært opp mot det naturlige som mulig.

Salg av dyr over disk og oppdrett av dyr i bur har store negative konsekvenser for dyrevelferden, og burde ideelt sett stoppes. Det bør bli mer fokus på utnytting av dyr som selskapsdyr. Som et minimum av tiltak bør hold av familiedyr reguleres av egne forskrifter, for å unngå de lidelsene som mange dyr i dag utsettes for – spesielt i form av permanent frihetsberøvelse i trange bur og påtvungen ensomhet for flokkdyr og kolonidyr.

Katt – ID-merking

Det er ca. 700.000 katter i Norge, og flere titusen av dem er hjemløse. De hjemløse kattene lider av kulde, sult og sykdommer, og de som overlever blir opphav til nye hjemløse katter. ID-merking i kombinasjon med kastrering kan stoppe denne sirkelen av lidelse.

Lovpålagt ID-merking vil ansvarliggjøre eierne og gi veterinærer og hjelpeorganisasjoner et verktøy til å gjenforene bortkomne katter med eierne. Pålagt ID-merking av kattunger før de skifter hjem, med den ekstrautgiften det medfører, vil gi kattungene en økonomisk verdi, samtidig som det kan føre til at flere kastrerer katten for å unngå uønska kull. Bedre kontroll med kattebestanden vil være en fordel både for kattene selv og for samfunnet, og det vil spare livet til mange fugler og andre smådyr i naturen. Ornitologer anslår at den norske kattebestanden tar livet av rundt 7 millioner småfugler i året.

Hjemløse katter er et stort dyrevelferdsproblem som det ikke finnes noen annen løsning på enn ID-merking og kastrering. Til tross for iherdig arbeid av frivillige organisasjoner fortsetter problemet med masseproduksjon av kattunger, dumping av kattunger og bortkomne katter som ikke blir gjenforent med eierne på grunn av manglende merking.

Hjemløse katter er et samfunnsansvar og ikke et ansvar som kan hvile på en gruppe frivillige. I dag påføres frivillige belastningene med å være vitne til forferdelige lidelser som ikke lar seg stoppe. Det kan nevnes katter som er utmagret, syke, har frostskafer, brekte tenner, tannsykdommer, betennelse i munnen, infiserte bittsår, beinhinnebetennelse og nyreskader. I mange tilfeller har kattene gått med lidelsene for lenge og livet står ikke til å redde.

Vi kan nevne noen tilfeller fra egne erfaringer. En kattunge ble funnet utmagret og nedkjølt, for svak til å kunne reddes. Etter å ha blitt tatt inn i varmen og fått i seg litt mat, døde den malende i fanget. En kattunge hadde fått begge øynene hakket ut, var avmagret og full av lus. Den hadde i lang tid gått ute i ei bygd uten at noen tok affære før den nesten var døende. Den mol da den fikk sovne inn hos veterinær. En katt var i ferd med å dø under fødsel, hun var utsultet og underutviklet, og klarte ikke å føde ungene. En død unge som satt fast i fødselsåpningen, og to andre som ble fjernet under keisesnitt, var gått i forråtnelse. Katten var alvorlig syk og i store smerter, men ble funnet i tide. De fleste hjemløse katter dør uten å få hjelp.

Dette er dyretragedier som utspiller seg hver dag. Lovfestet ID-merking kan redusere antall hjemløse katter og bidra til at færre kattunger blir født til et liv i lidelse. Lovpålagt ID-merking av katt er enda viktigere enn lovpålagt ID-merking av hund.

Produksjonsdyr

Ku:

Dagens storfe har mange fellestrekk med urfeet. Storfe er svært sosiale dyr og har tette familiebånd. Mor og døtre beholder tette bånd hele livet. Storfe trives på åpne sletter og i kupert landskap med skog. De beveger seg over forholdsvis store områder, gjerne flere kilometer per døgn.

I melkeproduksjonen står mange kyr oppbundet på bås det meste av livet. I noen tilfeller kommer de aldri ut. De fleste kyr i melkeproduksjon får aldri oppleve å være mødre, og kalvene får ikke oppleve å ha en mor.

Kyr i løsdriftsfjøs har i mange tilfeller bare tilgang til en luftegård i betong eller asfalt. Slike luftegårder gir ikke kyrne mye glede, og de blir ofte i liten grad benyttet. Behovet for å beite er et grunnleggende behov hos alle beitedyr. Det er viktig at kyr i fremtiden får tilgang til beiteområder, også i løsdriftsfjøs. Dersom egnet beite ikke er tilgjengelig nær fjøset, kan det løses ved at kyrne får sinperioden på beite.

Med dagens regelverk kan kyr i båsfjøs stå bundet på bås 10 måneder i strekk. De har sterkt innskrenket bevegelsesfrihet og har liten mulighet til normal sosial atferd og nesten ingen mulighet til kroppspleie. For ei båsku med lav rang kan det være en stressbelastning å måtte stå bundet ved siden av ei dominant ku.

Ved brudd på mosjonskravet kan kyr stå permanent bundet på bås året rundt og livet ut. Det er avdekket mange tilfeller av brudd på mosjonskravet de siste årene, men de kjente sakene utgjør trolig bare toppen av isfjellet. Uten et fungerende tilsyn som kan foreta rutinekontroller og følge opp bekymringsmeldinger, blir brudd på mosjonskravet i liten grad oppdaget og fulgt opp. Dette vil også være tilfellet når mosjonskravet utvides fra og med 2024. Det nytter lite at storfe i båsfjøs får lovfestet krav om minimum 16 uker mosjon, når det med dagens system ikke vil være mulig å føre tilsyn med at kravet følges.

Blant annet på grunn av mangelfullt tilsyn og oppfølging med mosjonskravet, er det svært viktig at løsdriftskravet gjennomføres etter planen i 2034.

I 2020 var 35 % av kyrne fortsatt i båsfjøs, 64 % var i løsdrift og 1 % var i andre system.

Båsdrift er ikke forenlig med god dyrevelferd. Det fratar kyrne for nesten enhver form for bevegelsesfrihet, og de hindres i mulighet til kroppspleie. Kyr på bås kan stå med fastgrodd avføring som klør og irriterer og som kan føre til parasittangrep, uten at de får mulighet til å slikke seg eller skubbe seg for å stille kløen.

Den strømførende kutreneren hemmer kyrnes bevegelsesfrihet ytterligere. Kutrenerne er ofte dårlig justert, slik at kyr kan få støt ved den minste bevegelse på båsen. Det kan føre til at de stiller seg på skrå i båsen for å unngå å få støt. Dette har vi observert i flere fjøs. Ofte er det vanskelig å få justert kutrenerne på grunn av rust, og de blir da værende i samme stilling, selv om dyrene på båsen kan variere i størrelse. Slik påføres kyr stress og smerte ved å få støt, i tillegg til belastningen ved å stå bundet. Også med tanke på dette systemet er det viktig å gjennomføre løsdriftskravet etter planen.

Det forskes på nye system for samvær mellom ku og kalv:

[Ku og kalv sammen i melkeproduksjon @ Agropub](#)

Det har stor betydning for velferden til ku og kalv at de får være sammen. De nye systemene som det forskes på er tilpasset løsdriftsfjøs og vil ikke være gjennomførbare i båsfjøs. Også av denne grunn er

det viktig å gjennomføre løsdriftskravet, for å unngå at man blir stående fast i et foreldet system der ku og kalv blir skilt ved fødselen.

Vi kan ikke være bekjent av et dyrehold der dyr står bundet fast det meste av livet, eller hele livet når mosjonskravet brytes. Det er et grunnleggende behov for dyr å få bevege seg. Fremtidens dyrehold bør baseres på at dyr får tilfredsstilt grunnleggende behov, som å bevege seg, foreta kroppsspleie, fungere normalt sosialt og få være sammen med eget avkom. I 2034 vil utviklingen trolig ha kommet enda lenger, og samfunnet vil i enda større grad enn i dag stille krav til hvordan dyr behandles.

Løsdriftskravet er en svært viktig reform. Reglene som skal kompensere for utsatt løsdriftskrav er også viktige, men med løsdrift vil alle kyr være sikret fri bevegelse, ikke bare i en begrenset periode av året. Med løsdriftskravet vil man unngå at båskyr blir utsatt for permanent frihetsberøvelse på grunn av brudd på mosjonskravet.

Kalv:

I naturlig tilstand er kalven avvent når den er åtte til elleve måneder gammel, eller i noen tilfeller først når den neste kalven blir født. I melkeindustrien får kalven som regel ikke være med mora i det hele tatt.

De fleste kalver i melkeproduksjonen får en trist start på livet. I konvensjonell drift tas kalven vanligvis fra mora rett etter fødsel. I økologisk drift går kalven med mora i 3 døgn. Det fører til at det utvikles sterke bånd, som så brytes når ku og kalv skilles.

Kalven er det eneste husdyret som kan isoleres i flere uker etter fødsel. Ingen andre dyr i landbruket får en så dårlig start på livet. I konvensjonell drift kan kalven stå alene i enkeltboks i inntil 8 uker. I økologisk drift kan den stå alene i inntil ei uke. Kalveboksen er ofte så trang at kalven ikke kan bevege seg stort. Forskrift om hold av storfe krever at kalver mellom 0 og 6 måneder skal kunne legge seg, reise seg og drive kroppsspleie. Det er alt, det er ikke krav om at kalven skal kunne snu seg rundt eller hoppe og leke, slik kalver normalt gjør. Småkalver får vanligvis ikke komme ut om sommeren, og er de oksekvalver får de som regel aldri komme ut.

I tillegg til isolasjonen må mange spekalver lære seg å drikke melk av bøtte. I slike tilfeller får de ikke fungere som pattedyr, og de vokser opp med kronisk sugefrustrasjon. Det fører til at de suger på hender, bingennredning og andre kalver i et forsøk på å dempe sugenebehovet. I tillegg kan sluking av melka fra bøtte forårsake magesyke og kolikksmerter. Det er i nye fjøs vanlig med melkebar, der kalvene kan drikke melka mer naturlig. Det bør lovfestes et krav om at kalver skal få drikke melka mest mulig naturlig, og dermed få fungere tilnærmet som pattedyr, selv om de blir tatt fra mora. Men ingenting kan erstatte mora, og det er viktig å utvikle systemer som tilgodeser både kua og kalvens behov for å være sammen.

Man bør i størst mulig grad gjenskape et miljø for dyr i fangenskap som er mest mulig likt det naturlige. Den første tiden, når kalven normalt ligger og trykker mens mora er borte fra den, bør mora få mulighet til å oppsøke kalven for å amme den og slikke den. Total isolasjon av kalver, der de hindres i kontakt både med mora og med andre kalver, er naturstridig og en stor belastning for et flokkdyr. Dette systemet bør ikke videreføres i ny forskrift. Selv om antallet uker i isolasjon for kalven er foreslått redusert, er det fortsatt et system som påfører kalven stress, frustrasjon, ensomhet og utrygghet.

Flokkdyr må få være del av sin flokk og pattedyr må få fungere som pattedyr. Dette er grunnleggende behov som ikke bør undertrykkes i noen dyr. Kalven trenger en langt bedre start på livet.

Okse:

Okser holdes vanligvis i binger med betongpaltegulv, mens en del båsfjøs har okser stående permanent bundet på bås fra de er 6 måneder og til de slaktes ved 2-års alder. Okser er ikke omfattet av mosjonskravet. Selv om kravet i teorien gjelder for kalver yngre enn 6 måneder, kommer de fleste okser i praksis aldri ut, heller ikke som kalver. Mosjonskravet gjelder i realiteten for kalver under 6 måneder. Det er viktig å presisere dette i holdforskriften, for å bidra til at oksekalver får komme på beite sin første sommer, når de er født på en tid av året som gjør dette mulig.

Binding av okser helt frem til 2034 er ett av de største velferdsproblemene i husdyrholdet. Oppbinding av okser er en av grunnene til at det er viktig å gjennomføre løsdriftskravet. Okser bør holdes i grupper, i romslige binger eller haller på halm eller annet mjukt underlag, og så langt som mulig med utemuligheter. I dag står mange okser i trange binger på betongrister, ofte så tett at de så vidt kan ligge samtidig eller i verste fall må bytte på å ligge. Det er per i dag ingen arealkrav for okser.

Okser er blitt oversett i reformene som har kommet for en del andre dyr. Også av hensyn til okser er det svært viktig å gjennomføre løsdriftskravet i 2034.

Gris:

Griser er svært sosiale, intelligente, nysgjerrige og utforskende. De lærer forttere enn hunder, og som unggris har de et aktivitetsbehov tilsvarende en border collie. Forskning viser at griser kan planlegge og ha et fremtidsperspektiv.

Griser er svært renslige og foretrekker å spise i motsatt hjørne av liggeplassen. I det fri beveger de seg over forholdsvis store områder.

Grisens komplekse behov og intelligens gjør det vanskelig å overse lidelsene de blir utsatt for i kjøttindustrien. De tilbys normalt trange, stimulfattige betongbinger med liten mulighet til bevegelse, og bingene hindrer dem i å få tilfredsstillende naturlige behov og instinkter. En gris på 85-110 kilo er bare tilgodesett 0,80 kvm plass i bingen. Mange griser har liten mengde eller helt fravær av rotemateriale.

I trange binger kan griser ikke unnsnippe mobbing. De er ofte plaget med sår, byller og trykkskader, som lett infiseres av bakterier og parasitter i de skitne omgivelsene.

Alle griser, både purker og ungdyr, bør få mjukt underlag i bingene, i form av matter. Det har vist seg at strø ofte utelates eller brukes i svært beskjedne mengder. Mattilsynets tilsynskampanje med gris har så langt vist regelbrudd i 53 prosent av dyreholdene, der de fleste regelbruddene gjelder bruk av strø og/eller rotemateriale.

I dag holdes 99 % av grisene innesperret hele livet. For å bedre velferden for gris må de få mulighet til utegang. Det er et grunnleggende behov for dyr å få komme utendørs. Får grisene velge vil de tilbringe det meste av tiden utendørs, der de vil rote i jorda, være i aktivitet, løpe og leke, eller ligge utstret og sole seg. Innendørs bør grisene få bedre plass, med matter for å hindre at de ligger direkte på betong, og med flis og halm som rotemateriale hvis de ikke tilbys uteområde.

Uten å gi dyr mulighet til å komme utendørs kan man ikke snakke om virkelig velferd. Behovet for sollys, frisk luft og fri bevegelse er like viktig for dyr som for mennesker.

Høne:

Eggproduksjon er en av de mest intensive formene for dyreproduksjon, og antallet dyr som er berørt er veldig høyt.

Mens høner i naturen legger 10-15 egg i året, er hybridhøner avlet frem for å legge ett egg for dagen, og er ofte utslitte når de slaktes ved 18 måneders alder. I 2020/2021 var andelen høner i bur 6,5 %, mens 84,3 % var i låve- eller aviardrift, 8 % var i økologisk drift og 1,2 % på friland.

I løsdrift går typisk 7500 høner sammen uten frisk luft og dagslys. Produksjonen styres av kunstig lys. Lyset dempes også for å redusere aktivitetsnivået hos hønene, og på den måten forebygge hakking og panikkreaksjoner. Hønene utsettes for konstant støy, monotone synsinntrykk og høyt innhold av støv og ammoniakk i luften. Når hønene tvinges til å leve konstant tett innpå hverandre, slik de må både i bursystem og løsdrift, ødelegges den normale sosiale interaksjonen i flokken. Det kan føre til aggresjon og hakking.

I innredede bur har hver høne bare 0,085 kvadratmeter til rådighet, noe som tilsvarer ca. 11 høner per kvadratmeter. Plassen er ikke stor nok til å strekke ut eller flakse med vingene. De har heller ikke mulighet til å få utløp for naturlig adferd som sparking, løping eller flyging, og de har begrenset eller ingen mulighet til støvbading. Dette kan resultere i stereotyp fjærhakking. Mange høner er til dels fjørløse på den tiden de blir avlivet.

Eggleggingen sliter voldsomt på hønene, og mange blir syke. Det er vanlig med ca. 5 % dødelighet i løpet av produksjonsperioden. Det betyr at rundt 220.000 høner dør under «innsettet», de fleste som følge av produksjonspresset. Den vanligste dødsårsaken for høner er egglederbetennelse, med påfølgende bukhinnebetennelse. Eggleggende høner kan også rammes av leverlidelser, sirkulasjonssvikt, leddlidelser, beinskjørhet og hjertelidelser.

I tillegg får mange høner brudd i kjøllebeinet som følge av at de legger store egg. En dansk undersøkelse fra 2021 viste at 85 % av verpehønene har kjøllebeinsbrudd. Forskere fant brudd i kjøllebeinet hos 4100 høner av 4800 studerte. Flere andre utenlandske studier har påpekt det samme. <https://www.animalia.no/no/gomorning/dyrevelferd/dansk-studie-viser-hoy-forekomst-av-kjollebeinsbrudd-hos-verpehoner/>

Burdraft for høner bør avvikles. Selv om burene er såkalt innredede, gir de ikke hønene mulighet til naturlig adferd, og hønene tvinges til å stå tett. Høner i frittgående systemer har det heller ikke bra. Unaturlig store flokker og fravær av et naturlig, stimulerende miljø fører til frustrasjon, stress og hakking. Alle høner bør få tilgang til uteområder, der de kan få utløp for naturlige behov og instinkter.

Samtidig bør avlen ta sikte på å redusere det ekstreme produksjonspresset som eggleggende høner utsettes for. En produksjon som innebærer at høner pådrar seg kjøllebeinsbrudd og andre lidelser i prosessen med å legge egg, er ikke forenlig med dyrevelferdsloven. Dyr skal beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger.

Kylling:

Omtrent halvparten av kyllingene som klekkes i eggindustrien er hanekyllinger. 3,6 millioner hanekyllinger blir hvert år avlivet med «maserasjon», der de kuttes opp av hurtiggående kniver.

Kyllingene i kjøttproduksjonen lever i rundt 30 dager. De holdes i overfylte haller med tusener av dyr. Etter hvert som de vokser blir de stående tett på gammelt og vått strø. Den ekstreme veksten er en stor belastning for fuglenes anatomi og helse. På den tiden de slaktes har omtrent en fjerdedel av kyllingene utviklet beinproblem. Mange har sviskader på grunn av ammoniakkholdig strø. I 2012 gjaldt det 8,5 prosent av alle flokkene som ble undersøkt på slakteriene.

Forskningsprosjektet «Skader og transportdødelighet hos slaktekylling» (2011-2016) viste at 20-25

prosent av slakteklare kyllinger i Norge hadde moderat halthet. En studie fra 2015 viste at 0,8 prosent av alle norske kyllinger hadde vingebrudd ved ankomst til slakteri.

[Skader og transportdød hos slaktekylling - betydning for dyrevelferd og produktkvalitet - Prosjektbanken \(forskningsradet.no\)](#)

Mange kyllinger rammes i tillegg av sirkulasjonssvikt og ascites, som fører til væskeopphopning i buken, også en følge av den raske veksten.

Hurtigvoksende kyllingraser bør forbys. Alle kyllinger bør ha miljøberikelse innendørs og få tilgang til uteområder. Fravær av sol, frisk luft, gress og et naturlig liv gir svært redusert livskvalitet for alle dyr, inkludert kyllinger.

Maskinklekte kyllinger blir fratatt tryggheten ved å være hos sin mor, et grunnleggende behov hos alle fugleunger. Den konstante pipingene hos kyllingene er rop etter en mor som de ikke kan finne. Under naturlige forhold vil kyllingene følge mora hvor hun går og finne trygghet under vingene hennes. Denne tryggheten mangler de maskinklekte kyllingene, og de fortsetter forgjeves å rope på mora gjennom hele sitt korte liv.

Forbud mot hurtigvoksende kyllingraser er viktig, men det gir ikke kyllingene velferd, kun reduksjon av smerter. Kyllinger trenger miljøberikelse innendørs og tilgang til uteområder. Men et grunnleggende problem gjenstår – at kyllingene masseproduseres maskinelt og ikke får leve i naturlig sameksistens med sin egen art, og fremfor alt sin egen mor. Dette er en utfordring som vanskelig lar seg løse med dagens system.

Vaktler:

Det har kommet frem på annonsesteder at mange vaktler holdes i trange bur uten miljøberikelse, tilsvarende de utfasa høneburene. I disse burene står vaktlene tett sammen i etasjer over hverandre, uten å kunne foreta seg annet enn å spise og legge egg.

Et eget firma importerer vaktelbur til Norge, bur som er i strid med dyrevelferdslovens krav til dyrs levemiljø. Vi har forsøkt å få Mattilsynet til å stoppe dette firmaet fra å innføre vaktelbur, for på den måten å stoppe det lovstridige dyreholdet. Men Mattilsynet mener at de ikke har hjemmel for dette. Dersom det fantes regler som gjør disse burene ulovlige, ville det også være mulig å stoppe innførselen.

De små vaktlene er lette å gjemme bort i kjellere og uthus, og der kan de stå i disse trange burene hele livet. En forskrift som forbyr denne type oppstalling kan bidra til å få stoppet innførsel og distribusjon av disse burene.

Vaktler er aktive dyr som lider av å stå i trange bur på nettingbunn, uten å få utløp for sin naturlige adferd. Vaktler er «glemte» dyr, det er lite fokus på hvordan de lever og ingen regler for hvordan de kan oppstalles. Egne bestemmelser for vaktler kan inngå som del av andre forskrifter for familiedyr eller produksjonsdyr. Vaktler i trange bur uten miljøberikelse er trolig blant dyrene som har det verst i Norge. Vi håper det er vilje til å komme dem til hjelp.

Sau:

Sauavlen bør styres bort fra store lammekull. Andelen søyer som har behov for fødselshjelp øker med økende lammetall. Det er også en sammenheng mellom antall lam per søye og lammedødelighet. Rundt 100.000 lam dør årlig i fjøsene før beiteslipp.

[Tusenvis dør før de når beitet - Nationen](#)

Mange kopplam får aldri se sola, men slaktes når de er 6 - 8 uker gamle, også en følge av store

lammekull, der mora ikke klarer å ta vare på alle lammene.

Høy dødelighet på beite tilsier behov for bedre tilsyn. Rundt 100.000 sauer og lam dør hver sommer på beite. Rovdyr tar rundt 20.000 av disse, de resterende ca. 80.000 dør av andre årsaker.

[Liten økning i tapte sau til rovvilt i 2021 - Miljødirektoratet \(miljodirektoratet.no\)](#)

Omtrent hvert minutt gjennom hele beitesommeren dør en sau som følge av sykdom, ulykker, parasitter, påkjørsler, angrep fra rovdyr eller hunder eller tyvslakt. Dette er, i likhet med hjemløse katter, ett av de største dyrevelferdsproblemene i Norge, i forhold til antall dyr som lider og omfanget av lidelsene.

Løsningen er ikke å drepe flere rovdyr, men å gjøre noe med årsaken til at sauene så lett blir utsatte for skader, sykdommer og angrep fra andre dyr. Avlen har frembragt saueraser med stor kjøttfylde og mye ull, men den har tatt bort de naturlige instinktene og egenskapene for flukt og forsvar, og gjort sauene dårlig egnet til å klare seg i en farlig natur.

Bedre tilsyn med sauene i beitetida, bruk av gjeterne og vokterhunder, og en styrt avl mot mer robuste dyr med intakte instinkter, kan redusere tapstallene og lidelsene. Overskudd av sauekjøtt bør være med å styre utviklingen bort fra store lammekull. Det er ikke etisk forsvarlig å presse opp lammekullene på bekostning av både søyene og lammene, og fortsette å overprodusere kjøtt basert på et system der rundt 100.000 dyr lider og dør på beite hvert år.

Jakt og fangst

Dyrevelferdsmeldingen bør også gjelde for ville dyr. Jakt og fangst fører til lidelser for svært mange dyr hvert år.

Det ble i 2009 anslått at rundt 4000 elger skadeskyles under høstjakta. [- 4000 elg skadeskyles – VG](#)
I 2020/2021 ble det ny rekord for hjortejakta, med 50.100 felte dyr. Hvor mange som skadeskyles finnes det ingen oversikt over, men det anslås at det gjelder flere tusen dyr.

For fugler anslår danske undersøkelser at det for enkelte arter skadeskyles en fugl for hver fugl som felles. Norske undersøkelser fra 2016 viste hagl i kroppen hos 18 prosent av eldre kortnebbgjess og 4 prosent av ungfuglene som bare hadde opplevd en jakt sesong. En undersøkelse av harer på Sørøya i Finnmark viste hagl i kroppen hos 16-25 prosent av harene.

Røntgenfotografering av 94 ærfugler som døde av sult våren 2020, og ble samlet inn i Vestfold, Telemark, Agder og Østfold, viste at hver sjuende fugl - 14 % - var tidligere skadeskutt.

[Skadeskutt før de sultet i hjel – Dagsavisen](#)

Fellefangst fører til langvarige lidelser når slagmekanismen ikke treffer slik den er beregnet. Noen dyr dør av kvelning, mens andre, som får slagmekanismen for langt bak, kan leve lenge i fellene, i noen tilfeller helt til fangstmannen fører tilsyn med fella. Feller kan fange dyr som ikke er tilsiktet, dyr av andre arter og med annen størrelse enn det fellene er beregnet på. Også mange familiedyr har fått en smertefull død i slagfeller.

Fangstfolk beskriver hvordan trestammer blir oppklorte av mår som har levd i fellene. I noen tilfeller har måren skrappt bort barken på treet, helt inn til naglerota på klørne, i sin kamp for å komme fri. Vi har samlet bilder fra norsk fellefangst i en nettsak:

[Fellefangst er dyremishandling og bør forbys | Dyrenes Rett \(wordpress.com\)](#)

Eget dyretilsyn:

Mattilsynet har vist at de ikke klarer å ivareta dyrevelferden på en forsvarlig måte. En rekke pålagte oppgaver kommer foran oppgaver knyttet til dyrevelferd.

De siste årene har Mattilsynets tilsynsaktivitet med dyrevelferd blitt redusert med rundt 70 prosent. [Mattilsynet går på 70 prosent færre dyrevelferdstilsyn - Nationen](#)

I overkant av 20 % av relevante bekymringsmeldinger følges opp med tilsyn eller annen saksbehandling, ifølge administrerende direktør i Mattilsynet, Ingunn Midttun Godal. [Dyrevelferd på agendaen - Nationen](#). Med andre ord blir åtte av ti relevante bekymringsmeldinger lagt bort uten noen form for oppfølging. En nylig undersøkelse viser at det avdekkes færre store dyretragedier som følge av redusert tilsynsaktivitet. Slik får dårlig dyrehold fortsette og kan utvikle seg til dyretragedier.

Økte bevilgninger til Mattilsynet har vist seg å ikke være tilstrekkelig, blant annet fordi en for liten del av disse midlene øremerkes dyrevelferd og tilsyn. Mattilsynet reiser i liten grad på rutinetilsyn. Samtidig har endrede instruksjoner for dyrevernemnda ført til at dyrevernemnda ikke lenger tillates å reise på selvstendige rutinetilsyn.

Mange eksempler illustrerer problemet. De to siste årene har det vært flere store dyretragedier i Troms, der en av dem var varslet av KSL, landbrukets eget kvalitetssystem. Mattilsynet fulgte ikke opp bekymringsmeldingen, og følgene ble at rundt 80 sauer sultet i hjel. Nylig måtte Dyrebeskyttelsen ta seg inn i et hus i Haugaland for å redde en gruppe katter som hadde lidd over lang tid. Mattilsynet var blitt varslet om den pågående dyretragedien siden våren 2021, men fulgte ikke opp. De kom først inn i saken da kattene var så syke at de fleste måtte avlives.

En annen sak gjelder brudd på mosjonskravet for samtlige dyr i et båsfjøs i Bjørnafjorden kommune, en sak som har pågått i 10 år. Mattilsynet kom inn i saken i 2012, men veiledet bare om lovverket uten å benytte opptrappende virkemidler for å få ut dyrene. Først åtte år senere, i 2020, da saken var blitt offentlig kjent og Mattilsynet kom under press, fulgte Mattilsynet opp slik at kalvene kom på beite for første gang, mens de andre dyrene kom ut i en luftegård. Der delte 10-18 kyr på ei bøtte vann, forholdene var skitne og sølete, med en åpen gjødselkum som samlet store mengder blodslugende fluer. Slik stod kyrne i den perioden de ikke var bundet på båse.

Etter flere år med press på Mattilsynet har de i år endelig pålagt eier å mosjonere kyr og kviger på beite. Men Mattilsynet følger ikke opp sitt eget vedtak, og enda en sommer har gått uten at kyrne har kommet på beite.

I 10 år har Mattilsynet brukt sine begrensede ressurser til å reise på tilsyn for å veilede og oppsummere, uten å benytte opptrappende virkemidler. Følgene er at kyrne har stått permanent lenket på båse i 8 år med Mattilsynets viten, og deretter har de bare blitt mosjonert på betonggulv i en skitten luftegård.

Denne saken viser hvordan Mattilsynet unnlater å rette opp lovbrudd, bruker ressursene sine feil og trenger voktere for å påse at gjør jobben sin. Vi kunne listet opp mange flere eksempler. Mer midler er viktig, men den grunnleggende svikten handler ikke bare om for lite ressurser, men om at dyrevelferden blir nedprioritert i Mattilsynet.

Det hjelper heller ikke at klagebehandlingen på egne vedtak skjer internt i Mattilsynet, og at Mattilsynet beskytter seg bak taushetsplikt, slik at melder ikke får vite om bekymringsmeldinger følges opp. Det er ikke taushetsbelagt informasjon å informere om at en offentlig etat legger bort saker av kapasitetsmessige grunner. Når politiet henlegger saker, får anmelder alltid tilbakemelding om dette. Det bør være en selvfølge at dette også gjelder i Mattilsynet, slik at folk får mulighet til å søke hjelp for dyrene på andre måter.

Riksrevisjonens rapport fra 2019-2020 er kritisk til Mattilsynet oppfølging med dyrevelferden. Gjentatte alvorlige lovbrudd blir ikke avdekket på grunn av sen oppfølging fra Mattilsynet. Mattilsynet har ikke en tilstrekkelig opptrappende virkemiddelbruk, og det tar for lang tid før de iverksetter aktivitetsforbud for dyrehold med alvorlige brudd på dyrevelferdsloven. [Undersøkelse av myndighetenes innsats mot alvorlige brudd på dyrevelferdsloven \(riksrevisjonen.no\)](https://www.riksrevisjonen.no/undersokelse-av-myndighetenes-innsats-mot-alvorlige-brudd-pa-dyrevelferdsloven)

EFTAs overvåkingsorgan ESA har også kritisert Mattilsynet for dårlige rutiner ved tilsyn av dyrehold.

Mattilsynet tilsynskampanjer med produksjonsdyr viser at det er stort behov for et tilsyn som kan følge opp regelverksbrudd. Så langt i den nasjonale tilsynskampanjen for gris er det avdekket brudd på regelverket for dyrevelferd i 53 % av dyreholdene. En tilsynskampanje på kylling i 2011 avdekket alvorlige lovbrudd i 102 av 152 kontrollerte besetninger, og regelverksbrudd på fire av fem slakteri. Et nasjonalt tilsynsprosjekt på kalv i 2016 viste utilfredsstillende oppstalling i ett av tre dyrehold. En tilsynskampanje på gris i Rogaland i 2017 viste at fire av fem slaktegrisprodusenter brøt reglene for dyrevelferd.

Mattilsynet har i dag ikke ressurser nok til å følge opp alle disse avvikene og lovbruddene. Det samme gjelder ved vanstell og mishandling av familiedyr.

Det bør settes av nødvendige midler til å opprette et eget dyretilsyn, som kan frita Mattilsynet for oppgaver som de i dag ikke klarer å følge opp. Dyrevelferd er for viktig til å være en salderingspost. Frustrasjonen er nå sterk i befolkningen, og folk opplever det som nytteløst å melde fra om dyr som lider. Bekymringsmeldingene blir i de fleste tilfeller ikke fulgt opp, og når de blir fulgt opp tar det som regel lang tid, ofte mange år, før lovbruddene eventuelt rettes opp. I mange tilfeller får lovbruddene fortsette selv med oppfølging av Mattilsynet.

Dyrevernnemndene:

Det er svært viktig at instruksene for dyrevernnemndene endres, slik at dyrevernnemndene igjen kan reise på selvstendige rutinetilsyn. Legfolk kan like godt som fagfolk vurdere dyrehold opp mot lovverket. Ved lovbrudd kan Mattilsynets veterinærer følge opp. Dersom dyrevernnemndene blir satt i funksjon igjen kan det bedre situasjonen betraktelig og føre til at mange flere dyr får hjelp i tide.

Dyrevelferden bør løftes frem i form av et eget dyretilsyn, som kan videreutvikle samarbeidet med dyrevernnemndene og dyrekrimgruppene. Et tydelig skille mellom dyr som mat og som individer er nødvendig for å løse de oppgavene som Mattilsynet i dag ikke makter. Mattilsynet har for mange motstridende roller, der oppgaver knyttet til matproduksjon og matsikkerhet kommer foran dyrevelferd. I en slik situasjon vil dyrevelferden aldri bli tilstrekkelig prioritert.

Nye og oppdaterte forskrifter og styrking av dyrevelferdsloven er viktig, men dette vil ha liten praktisk verdi så lenge den etaten som skal påse at lovverket følges ikke har kapasitet til å gjøre denne jobben. Noe av det viktigste man kan gjøre for dyrevelferden er å opprette et eget dyretilsyn, eventuelt styrke det nåværende, og løfte frem dyrevelferd som en viktig og prioritert oppgave.

Vedlegg:

Vedlagt er bilder av fuglebur og vaktelbur som er i bruk i Norge.

Vennlig hilsen
for Dyrenes Rett
Jenny Rolness

